

**POSELSTVÍ PAPEŽE JANA PAVLA II.
K XXIX. SVĚTOVÉMU DNI
SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ
28. KVĚTNA 1995**

„Film jako nositel kultury a předkladatel hodnot“

Milí bratři a sestry!

U příležitosti letošního Světového dne sdělovacích prostředků bych vás chtěl přizvat k úvahám na téma „Film jako nositel kultury a předkladatel hodnot“. V tomto roce, jak jistě víte, probíhají totiž po celém světě oslavy stoleté existence tohoto rozšířeného a nyní tak všeobecně přístupného komunikačního prostředku.

Církev opakovaně vyzdvihla význam sdělovacích prostředků pro rozšiřování a podporu lidských a náboženských hodnot (*srov. Pius XII., Miranda prorsus, 1957*) a zvláštní konkrétní odpovědnost všech, kdo v tomto obtížném oboru působí. Tváří v tvář prudkému vývoji, jímž prošel svět sdělovacích prostředků v posledních desetiletích, si je církev vědoma jak nebezpečné síly ovlivňování, kterou sdělovací prostředky disponují, tak možností, jež tato média, pokud jsou moudře využívána, nabízejí v oblasti účinné podpory evangelizace. Jak jsem napsal ve svém poselství ke Světovému dni sdělovacích prostředků v roce 1989, „církev si dnes již neklade otázku, zda člověk z ulice je ještě s to pochopit náboženské poselství, nýbrž jí jde především o nalezení těch nejlepších komunikačních prostředků, jež by dosáhly nejvyšší možné průraznosti evangelního poselství.“ (*Jan Pavel II., Poselství ke Světovému dni sdělovacích prostředků, 1989, č. 5*)

Film dnes představuje mezi sdělovacími prostředky velmi rozšířený a vysoce hodnocený nástroj, z něhož vycházejí často poselství, která jsou s to ovlivnit a nasměrovat rozhodování především mladšího publika. Jedná se však o takovou formu komunikace, jež se neopírá tolik o slova, jako o konkrétní skutečnosti, které jsou pomocí pronikavě působivých obrazů zprostředkovány divákům a jejich podvědomí.

Film, který si sice občas některými stanovisky své mnohostranné produkce vysloužil kritiku a pokárání ze strany církve, se od svého vzniku opakovaně pouštěl i do témat, jež jsou z etického a duchovního hlediska velmi důležitá a velmi cenná. Chtěl bych na tomto místě uvést jako příklad četné a v mnoha filmových archivech uchovávané filmové verze života a utrpení Ježíše Krista a života světců, které z iniciativy řady diecézí, farností a náboženských zařízení posloužily především k oživení četných kulturních a katechetických aktivit a náplně volného času věřících. Z těchto předpokladů pak vzešel široký proud náboženské filmové tvorby, zahrnující enormní počet filmů, které silně zapůsobily na masy, byť s jistým omezením, které se s postupem času nezbytně projevilo.

Lidské a náboženské hodnoty, které si zasluhují naší pozornosti a chvály, jsou demonstrovány nejen ve filmech, jež vycházejí přímo z křesťanské tradice, nýbrž i ve filmových dílech o jiných kulturách a jiných náboženských vyznáních. Tyto filmy jen dotvrzují, že film má svůj význam také jako nositel kulturní výměny a že je třeba filmové umění chápat i jako pozvání k otevřenosti a k přemýšlení se zřetelem ke skutečnostem, které jsou našemu vzdělání a způsobu myšlení vzdálené. V tomto smyslu film umožňuje odstraňovat rozdíly, které oddělují a nabývá vážnosti, jež je vlastní vši kultuře, nabývá „oné specifické formy jsoucna a bytí člověka, která mezi osobami, náležejícími k jednomu společenství, vytváří souhrn vazeb, jež charakterizují mezilidský a společenský charakter lidské existence.“ (*Jan Pavel II., Poselství ke Světovému dni sdělovacích prostředků, 1989, č. 2*)

Na všechny, kdo pracují v oblasti kinematografie, se obracím s upřímnou výzvou, aby se nezříkali tohoto důležitého aspektu kultury. Vždyť skutečným a nejniternějším potřebám a očekávání člověka v žádném případě neodpovídá obsahově prázdná filmová výroba, jejímž cílem je výhradně zábava a jedinou starostí je zvýšení počtu diváků.

Stejně jako pro všechny sdělovací prostředky platí i pro kinematografii, že má nejen sílu a velkou zásluhu na tom, že přispívá ke kulturnímu a lidskému růstu jednotlivce, nýbrž že zároveň představuje i

útok na svobodu především těch nejslabších, jestliže překrucuje pravdu (*srov. Pius XII., Miranda prorsus, 1957*) a při využívání násilnických a sexuálních scén, které urážejí lidskou důstojnost a jejichž jediným účelem je „vyvolávat silné emoce a tak si vynutit pozornost diváka“ (*Jan Pavel II., Poselství ke Světovému dni sdělovacích prostředků, 1989, č. 4*), se stává zrcadlem negativních způsobů chování. Vždyť chování toho, kdo nezodpovědným způsobem podněcuje k nemorálnímu napodobování, o jehož škodlivém působení se můžeme denně přesvědčovat v novinových zprávách, nelze vykládat jako výraz umělecké svobody. Neboť člověk, jak nám připomíná evangelium, je svobodný pouze v pravdě (*srov. Jan 8,32*).

Naléhavost tohoto problému v naší společnosti, která si, jak se zdá, bere z podnětů každodenně nabízených jak ve filmu, tak v televizi a v novinách až příliš často negativní vzory, mě opět nutí k důrazné výzvě. K lidem zodpovědným za oblast médií: Aby se snažili o profesionální a odpovědnou práci. Ke konzumentům: Aby se s plným vědomím a kriticky stavěli ke stále dotěrnější nabídce ze strany světa médií, včetně filmu. Aby pečlivě odlišovali to, co jim může poskytnout příležitost k růstu, od toho, co jim může škodit.

Pokud film sleduje jeden ze svých hlavních cílů, čímž je zobrazení člověka, jaký ve skutečnosti je, musí vycházet z reality a musí zobrazovat platné příležitosti k zamyšlení nad konkrétními poměry, v nichž člověk žije. To znamená, že musí přicházet s podnětnými myšlenkami k tématům, jako je sociální angažovanost, pranýřování násilí, izolace, války a nespravedlnost, tedy k tématům, k nimž se film ve své stoleté historii často vyjadřoval a která nemohou nechat lhostejnými nikoho, koho znepokojuje osud lidstva; musí tedy podporovat hodnoty, o které jde i církev, a musí pomocí média, jež na publikum působí s takovou lehkostí a pronikavostí, fakticky přispívat k jejich šíření (*srov. Pius XII., Il film ideale, 1955*).

Především dnes, na prahu třetího tisíciletí, si nezbytně musíme klást takové otázky, které se problémům nevyhýbají, ale naopak hledají řešení a odpovědi. V této souvislosti nesmíme ovšem zapomenout na to, že musíme filmu dát odpovídající místo a ohodnocení tím, že požádáme odpovědné osoby na všech úrovních, aby si byli plně vědomi velkého vlivu, který mohou mít na všechny lidi, a úkolu, k jehož plnění jsou v této naší době povoláni. Podstatou tohoto úkolu je upozorňovat stále více na naléhavou nutnost univerzálního poselství míru a tolerance a poukazovat na hodnoty, jež jsou základem lidské důstojnosti propůjčené člověku Stvořitelem.

Všichni, kdo pracují v citlivé oblasti filmu, by se měli jako aktivní činitelé komunikace otevřeně zasazovat o dialog a o realitu, jež je obklopuje, tím, že se budou snažit, aby v realizovaných filmových dílech byly vyzdvíženy nejdůležitější události, jež by byly impulsem k dalšímu uvažování. Zároveň by si měli uvědomovat, že toto otevření prostřednictvím podpory vzájemného přibližování různých kultur a lidí může být nositelem pozitivních plodů pro všechny.

V zájmu plného porozumění poselství, jež může film přinášet lidskému a duchovnímu růstu jeho konzumentů, je neméně důležité, aby bylo zajištěno poučení diváků v oblasti filmové řeči, která se velmi často ztrácí přímého zobrazení reality a využívá ne vždy snadno srozumitelné symboliky; bylo by vhodné, kdyby tomuto problému věnovali náležitou pozornost již učitelé ve školách, aby rozvíjeli vnímavost žáků k vizuálnímu zobrazování a zároveň jejich kritický postoj k tomuto vyjadřovacímu prostředku, který se stal integrální součástí naší kultury; mimo jiné proto, že „využití sdělovací techniky bylo blahodárné jen zčásti a je žádoucí její nasazení ve prospěch zdravých hodnot a uvážlivého výběru, ať se to týká jednotlivců, soukromé sféry, vlád i celé společnosti.“ (*Aetatis novae, 1992, č. 12*)

Ve chvíli, kdy ještě doznívá ohlas poselství, úvah a oslav k právě ukončenému roku rodiny, považuji za důležité upozornit rodiny na to, že i ony mají za úkol vychovávat děti k odpovědnému vnímání a chápání filmových obrazů, které jsou jim denně dodávány až do domu prostřednictvím televizních přijímačů a videopřehrávačů (které dnes umějí obsluhovat dokonce již děti v raném věku).

V souvislosti s nezbytnou výchovou konzumentů filmu nesmíme zapomínat na sociální složku tohoto média. Film totiž svým divákům nabízí vhodné příležitosti k dialogu formou výměny názorů na projednávané téma. Bylo by tedy velmi prospěšné usnadnit zvláště těm nejmladším zavedení "debat o filmu", při nichž by se děti pod vedením zdatných a zkušených vychovatelů mohly učit konstruktivně a klidně vyjadřovat a naslouchat ostatním.

Ještě než zakončím toto poselství, musím obrátit pozornost na zvláštní nasazení, jež tato tematika vyžaduje od všech, kdo se považují za křesťany a vědí o tomto svém poslání ve světě. Jejich úkolem je

totiž to, aby zvěštovali evangelium, radostnou zvěst Ježíše Krista, „Spasitele lidstva“ všem lidem naší doby .

Film se svými mnohotvárnými možnostmi se může stát platným nástrojem evangelizace. Církev vyzývá režiséry, filmové tvůrce a všechny, kdo působí ve všech oblastech komplexního a pestrého světa filmu a kdo se hlásí ke Kristu, aby pracovali v plném souladu se svou vírou a aby vyvíjeli i v oblasti filmové produkce odvážnou iniciativu, aby skrze své profesionální zkušenosti stále výrazněji prezentovali ve světě křesťanskou zvěst, jež je pro každého člověka spásanosnou zvěstí.

Církev pocítuje jako svou povinnost nabídnout zvláště těm nejmladším duchovní a morální pomoc, bez níž by působení v žádoucím smyslu nebylo vůbec možné, a musí proto vyjádřit svou podporu a povzbuzení vhodnými iniciativami.

S nadějí, že tato moje slova se stanou pro všechny základem k přemýšlení a impulsem k novému nasazení, posílám ze srdce zvláštní apoštolské požehnání všem, kdo pracují v této oblasti, byť s různými úkoly a všem těm, kteří se snaží využít film jako věrohodného nositele kultury pro neustálý růst každého člověka a celé společnosti.

Ve Vatikánu 6. ledna 1995 na slavnost Zjevení Páně.

Joannes Paulus PP II